I. Östsson

LANDSFÖRENINGEN FÖR KVINNANS POLITISKA RÖSTRÄTT.

KVINNOANSVAR
OCH
KVINNORÖSTRÄTT

AV

ELLEN KEY

(UR "ALLSEGRAREN". ALB. BONNIERS FÖRLAG.)

STOCKHOLM
OSKAR EKLUNDS BOKTRYCKERI 1919.

Kvinnans vilja var länge riktad mot ett enda mål: att en man skulle ge henne möjlighet att fylla hennes naturbestämda och bestående uppgift, den att bli maka och mor, att inom hemmet få utöva sin rent kvinnliga makt.

Men allt flera blevo de kvinnor, för vilka detta mål aldrig kunde nås. Småningom vände sig därför kvinnoviljan mot ett annat mål: det att frigöra var enskild kvinnas makt till *personlig* utveckling och verksamhet även utom hemmet.

De sålunda frigjorda kvinnorna sågo först ned på de endast inom hemmen verksamma. De förra satte sin egen dyrt vunna, nya lycka — den rent mänskliga kraftutvecklingen — högre än den urgamla, rent kvinnliga kraftutvecklingens lycka.

Men så kom ett tredje skede, det nuvarande. Under detta ha de gifta kvinnorna fört sin personliga, redan som ogifta vunna, utveckling med sig i hemmen. Dessa hustrur och mödrar vilja båda slagen av lycka, såväl den kvinnliga kraftutvecklingen och maktutövningen i hemmet som den mänskliga kraftutvecklingen och maktutövningen i samhället. Och de vilja vinna denna dubbla lycka både för sin *egen* skull och för *släktets*.

Ty nu har den yppersta kvinnoviljan — de giftas som de ogiftas vilja — fått sitt sista och största mål: det att *mänskliggöra mänskligheten*. Visserligen äro dessa målmedvetna ännu mindretalet. Men krigsåren ha givit denna vilja en ny styrka. De gifta kvinnorna nöja sig ej längre med att föda och fostra nya medlemmar för det av männen danade samhället, nya redskap för statens tjänst i fred eller krig. De ha börjat

ana vad en av den svenska kvinnofrigörelsens profeter — den störste — C. J. L. Almquist redan visste när han sade: »*Mänskligheten är ännu icke född, hon är endast ett embryo.*»

För fem år sedan torde mången kallat detta en överdrift, löjlig att i »vår tid» anföra. Vår tid har sedan dess ändrat anlete. Vi måste åter börja det etiska kulturarbetet där Jesus för 2,000 år sedan begynte det, när han ställde vårt släkte i valet mellan Gud och Mammon, mellan anden och världen. Att välja rätt är alltjämt villkoret för släktets nya födelse, den då det embryo till mänsklighet, som vårt släkte ännu är, skall komma att taga gestalt såsom *mänskligheten*. Till mer än hälften beror denna gestaltning på kvinnornas val, på deras vilja att utöva den makt utan vilken släktets mänskliggörande ej blir verklighet.

Den nu i världen rasande striden synes stå mellan makt eller rätt. Innerst står den mellan den gamla läran att makt *är* rätt och den nya viljan att rätt skall *bli* makt. De kvinnor, som nu ena viljan till fred med kravet på rösträtt, ha medvetet valt sin plats i striden på *rättens* sida. Då kvinnorna som mossa och ljung, buskar och träd börja »kläda fjället» från *sin* sida, skola de, hunna till toppen på den andra sidan finna en hel skog av män, som redan äro fyllda av samma övertygelse och således möta kvinnorna på den höjd där de gemensamt kunna se in i framtidens land. Just bland dessa män, som vilja göra rätten till makt, vaknar alltmer insikten om att så länge kvinnoviljan saknar rösträttens maktmedel kan kvinnosläktet endast medelbart arbeta för denna framtid. Kvinnornas medborgarrätt är således ena villkoret för att de skola kunna utöva en massverkan i och för släktets höjande ur det rovdjursskede, i vilket folken ännu ekonomiskt som internationellt leva. Det hjälper ej om modern lär sina söner att rätt och sanning bör leda deras handlande, när dessa söner sedan av »realpolitiska» eller »patriotiska» skäl nödgas stödja sitt lands orättfärdiga handels- eller krigspolitik. Det skede vi nu genomlida har öppnat vida utsikter till ökad kvinnomakt. Ytligt sett kan man tro

sig uppleva motsatsen. Ty ända sedan de tider, då de besegrades kvinnor blevo stridsbyte, har kvinnan som sådan aldrig blivit mindre aktad. Miljoner kvinnor ha blivit dödade eller skändade, jagade ur sina hem och sitt land, blivit sjuklingar eller vansinniga för livet. Kvinnans av mannen förkunnade »helgd» som släktets moder har endast giltighet i fråga om det *egna* landets kvinnor. Och vad dem angår räknas icke de tårar, som dessa kvinnor fällt över fäder, män, söner, bröder, vilka blivit krigets offer: att gråta är ju kvinnokall. Men dessa erfarenheter börja väcka kvinnorna till medvetande om att de voro grundligt bedragna av allt fagert tal om moderskapets helgd. Detta tal blir *verklighet* först när kvinnorna inrätta sitt liv efter den nya läran om människoekonomien. I denna riktning gick kvinnoviljan redan före kriget. Vi veta att ju mer det kapitalistiska produktionssättet var genomfört i ett land, dess ringare var där nativiteten. Detta faktum började redan framtvinga vad den österrikiske sociologen Goldscheid kallat *Menschenökonomie.* I en ypperlig småskrift *Frauenfrage und Menschenökonomie* — har han visat att medelpunkten inom kvinnorörelsen måste bli just människoekonomi. När kvinnan såsom människoproducent en gång blir *målmedveten,* då kommer hon att uppresa sig mot den ofruktbara fruktbarhet, till vilken hon varit dömd. Hon vill icke längre föda massor av barn, av vilka somliga dö genom brist på krafter och medel för deras uppfödande och av vilka återstoden snabbt förbrukas av en industri, där endast produktionsmassans, icke människomaterialets värde beaktas. Hon vill icke längre föda söner att förbrukas av kriget. Först när kvinnornas flertal uppreser sig mot det missbruk, för vilket deras kön — genom ödslandet med liv — varit utsatt, då blir även mannen tvungen till människoekonomi i stället för det nuvarande människoslöseriet. Denna ekonomi kräver även att kvinnorna kroppsligt som andligt höja människomaterialet och bevara det i detta höjdläge; slutligen att de målmedvetet motarbeta krigstillståndet. Kvinnorna kunna redan nu göra detta i och med danandet av allmänmeningen. Men blott när

de vunnit rösträtt kunna de genomföra *människoekonomiens* principer på alla områden för mänsklig kraftutveckling och motarbeta *människoödslandet* i alla dess former. Framför allt som rovdrift *inom* landet och krig *mellan* landen, vilka båda företeelser äro de värsta synderna mot människoekonomiens grundsatser. Ännu ske båda i statsnyttans namn. Vissa klasser utnyttjas för att frambringa »landets rikedom»; vissa åldersklasser nedslaktas i kriget för »landets välfärd»! Att dessa människor, som utsugas och nedslaktas, själva *utgöra* landets högsta rikedom och välfärd, detta är den sanning, som först ur människoekonomiens synpunkt blir klar för folken. Ena halvdelen av dessa — kvinnorna — ha utan ansvarig medverkan blivit kastade in i världskrigets elände. Genom storartad hjälpverksamhet på alla områden ha de lindrat eländet. En del ha med stora personliga mödor verkat ej blott för fredsslut, men för ett *framtidstryggande* fredsslut. De stridande landens kvinnor ha därvid ådagalagt en storsyn, ett högsinne, som ofta överträffat männen i dessa land. Men trots allt detta komma kvinnorna att stå utanför det rum där freden en gång slutes. Även om de i några av de stridande landen kunde förena sig i en bön om fred, bleve denna icke hörd. Och vore de yppersta kvinnorna i dessa land så genomträngda av människoekonomiens sanningar att de öppet predikade det folkfördärvliga i ett fortsatt krig, då bleve de nu inburade såsom fosterlandsförrädare!

Och dock, trots allt detta skenbart hopplösa, finnas strömningar på djupet, som ge anledning till hopp. Det vanetänkande, vari männen suttit instängda som i en hermetiskt tillsluten glaskupa, är nu mindre lufttätt. Liksom en viss hög ton från ett instrument kan komma ett glas att springa isär, så har nu världslidandets klagoton vållat en remna i kupan. Man får allt fler vittnesbörd om att männen börjat ana att det sedan århundraden uppehållna systemet — nationalegoismens med dess hemliga fördrag och kapprustningar — är föråldrat. Att mot andra staters intresse söka vinna fördelar eller försvara de vunna, har — som Norman, Angell, R. Gold-

scheid m. fl. visat — blivit allt orimligare sedan internationalismen är den verklighet i vilken vi leva, röras och hava vår varelse. Internationalismen gör varje folk beroende av samverkan med alla andra för frambringande och utbyte av materiella som andliga värden och kriget blir därför livshämmande även för segraren. Vanetänkandet i fråga om kvinnan har fått liknande remnor. Allt fler män börja inse att ordandet om »kvinnans bestämmelse» är löjligt inför det sakförhållandet: att kvinnorna under kriget blivit en *nationalekonomisk* och *social makt* av större betydelse än någonsin. Kvinnorna ha *måst* bemäktiga sig en mängd manliga yrken — ända till framställandet av krigets förstörelsemedel — sedan männen nödgats lämna dessa yrken för skyttegravarna. Det har blivit meningslöst att fråga om kvinnan *passar* där, varest hon i verkligheten redan inpassat sig såsom en väl funktionerande del av samhällsmaskineriet. Men därmed fråga sig också allt fler nytänkande män om denna väldiga samhällsmakt kan *få förbli utan politisk rätt och politiskt ansvar?* Och de börja besvara frågan nekande. Ja, svaret kommer till slut att anta den formen: att kvinnorna *måste* tilldelas rösträtt och valbarhet emedan det ligger en samhällsfara däri att allestädes verkande och överallt inflytelserika samhällsmedlemmar äro *befriade* från det ansvar för statens inre och yttre politik, som endast full medborgarrätt ålägger individerna.

I andlig som i bokstavlig mening ha kvinnorna under världskriget besått fälten. Och när folken åter kunna börja samla sig till det inre utvecklingsarbetet, skola många av de tankar, som före kriget såddes inom samhällena, hava vitnat till skörd. En stor del av kvinnornas under kriget utförda samhällsarbete torde förbli utan frukt för deras *egen* utveckling, emedan många ännu handla under vanetankarnas inflytande. Så t. ex. hör man från alla land beundran över den utomordentliga organisationen av sjukvården i fält, över vetenskapens återerövringar av liv och lemmar åt de på slagfältet ödelagda och över kvinnornas offervilja och mod under detta arbete. Huru få äro ännu de kvinnor, som lida

av det systematiserade vanvettet att man gör uppfinningar för att på det verksammaste sättet sönderslita och lemlästa friska män, och sedan, genom nya uppfinningar och med oerhörda offer av ekonomisk och personlig kraft, återvinna de ödelagda åt ett liv i vilket de dock måste bli mindervärda? Månne ens den tyska hustrun, som återfick sin man i en korg med båda benen borta, synen på båda ögonen förlorad och ena armen bortsliten, fått sina ögon öppnade för detta vanvett? En kvinna — en finska — har uttalat tanken om en kvinnostrejk mot kriget, i form av *nekad hjälpverksamhet under kriget.* Tanken kom icke från ett hårt hjärta, men ur en klar hjärna. Det är ej genom kvinnor med oklara själstillstånd, som mänskligheten kan mänskliggöras. Det är *dessas* andliga tröghet, deras fantasilöshet, deras vanetänkande som — mycket mer än ond vilja — hindra alla framsteg på nya områden. Ingenstädes har detta vanetänkande varit så trögt, så fantasilöst som i fråga om kriget. Noga sett är detta naturligt. Ty frågan om kriget är förbunden med fäderneslandet, med hemmet, med de för människornas flertal högsta värdena. Det är otaliga känslotrådar, som i dessa avseenden binda samman eviga värden och sega fördomar till en oupplöslig knut. Först när känslorna fast omfatta den nya tanken: att fäderneslandet bättre kunde skyddas och utvecklas genom en *folkens organisation för freden* än genom varje enskilt lands rustningar för kriget, kan världen motse ett *nytt system* för det politiska handlandet. Nationalegoismens politik är numera *oändamålsenlig i folkkampen för tillvaron.* Och ensamt detta måste — frånsett alla humana skäl — avgöra dess fall. Intet är vissare än att vi en gång måste sätta nationen efter mänskligheten. Endast så kunna vi nå det *nu* nödvändiga framsteget i mänsklighet, liksom vi tidigare — för att vinna sådana framsteg — nödgades lära oss att sätta landskapet efter fäderneslandet och ätten efter samhället. Vi förlorade därigenom intet av landskapets eller ättens *förblivande värden* för vårt känsloliv. Men vi vunno de nya värden, dem de nya och utvecklingskraftiga begreppen — fädernesland

och samhälle — inneburo. Detsamma blir fallet när varje land för att kunna bestå *måste* inrätta sin inre och yttre politik enligt den vissheten, att mänskligheten står högt över de enskilda nationerna såsom nationen står över individerna. Är ej det senare fallet, då råder anarki inom staten. Och, emedan det förra ej är fallet staterna emellan, leva dessa i *mellanfolklig anarki.* Denna kommer att bestå så länge den nationalegoism består, vilken ställer den *egna nationens makt över andra nationers rätt* — och därför kallas »nationalism». Så länge denna slags patriotism godkännes, kommer också krigstillståndet mellan folken att fortfara. Först när de genomträngas av *den* patriotism, som fordrar att även mellan *folken* samma lagliga ordning skall finnas och samma moral uppehållas som mellan medborgarna, kan det öppna eller latenta krigstillstånd, som vållat världskriget avlösas genom det folkförbund av vilket de mest tänkande i alla land — de stridande som de neutrala — hoppas framtidens fred.

PRIS 20 ÖRE

B 42:3